

Boeren zijn meestal geen praters. Maar voor goed samenwerken is praten wel nodig. Het **boek *Wat de boer niet zegt*** geeft inzicht én oplossingen.

Altijd maar praten ...

Zaken niet toedekken maar benoemen

58

Boeren zijn meestal geen praters. Hun emoties kunnen ze kwijt in hun werk en benoemen wat 'goed' gaat, gebeurt niet snel. FOTO: HANS PRINSEN

WAT de boer niet zegt is de veelzeggende titel van een boek dat zaken benoemt waar boeren vaak geen woorden voor hebben. "In agrarische families wordt weinig gepraat", stelt familietherapeut Else-Marie van den Eerenbeemt in het voorwoord. "Emoties als verdriet en vreugde kun je namelijk ook kwijt in het verzorgen van de dieren of van de oogst."

Maar praten moet wel, om de balans tussen zakelijke belangen en familiebelangen goed te houden. Het niet uitspreken van wensen en verwachtingen, of van angsten en zorgen, heeft niet zelden tot gevolg dat de balans naar één kant doorslaat, en dat is niet per definitie de kant van de familie. Hoe vaak zeggen boerenkinderen achteraf niet dat het bedrijf altijd voorging?

Moeilijke zaken durven uitspreken

De noodzaak van een goede communicatie en tegelijk de onmacht voelen omdat dat niet lukt, geeft mensen het gevoel dat ze falen. Terwijl ze volgens Van den Eerenbeemt juist waardering verdienen om alles wat ze doen. Maar spreek dat maar eens uit, 'als vader er altijd voor kiest om eerst de koeien te verzorgen en daarna de kinderen'.

Het boek beschrijft waarom het zo moeilijk is om met elkaar te praten over andere zaken dan koeien die drooggezet moeten worden en het juiste moment van aardappelen rooien. Bekende thema's passeren de revue, zoals opvolgingsproblematiek, altijd maar werken en samenwerkende broers.

Elk hoofdstuk is voorzien van praktijkverhalen. Die zijn niet echt gebeurd, maar dat had wel makkelijk gekund, zo herkenbaar zijn ze. Dat komt doordat de auteurs beiden afkomstig zijn van een boerenbedrijf én beiden al meer dan dertig jaar actief zijn als begeleider van boerengezinnen waar veranderingen niet soepel verlopen.

Het boek bevat niet alleen voorbeelden, het geeft ook inzicht in de achtergronden ervan. Bijvoorbeeld waarom vrouwen zo vaak de reddersrol op zich nemen (zie *kader*) en wat daar de effecten van zijn. Aandacht is er ook voor de vraag hoe deze gang van zaken is te doorbreken. Vrouwen proberen vaak twee vechtende hanen uit elkaar te houden, maar dat lost niets op. Ze moet de verantwoordelijkheid voor ruzies niet zelf nemen, maar die daar neerleggen waar hij thuishoort: bij de kemphanen zelf.

Omgaan met verschillen

Conflicten komen vaak voort uit verschillen van inzicht, waarden of behoeften. Als families onderling heel hecht zijn, komt dat niet omdat er geen verschillen zijn, stellen de auteurs, maar doordat men de moed heeft om verschillen bespreekbaar te maken, van elkaar te accepteren en ze te benutten.

Ruzies vermijden of oplossen doe je niet door ze te bedekken met de mantel der liefde, is het advies. Een open en liefdevolle houding is gewenst, maar dat vergt wel enkele vaardigheden. Zoals luisteren. Dat klinkt simpel maar is het allerminst, schrijven de auteurs. Want goed luisteren betekent ook écht goed luisteren en niet intussen alvast bezig zijn met het vormen van een eigen mening, het opstellen van

Wat de boer niet zegt; communicatie in agrarische familiebedrijven is geschreven door Truke Zeinstra en Johan Weerkamp. Uitgeverij Kluwer, 193 pagina's. Vanaf 28 november te koop. Prijs: €19. ISBN 978 901 312 0035.

Boekfragment: boerin tussen twee vuren

Een – fictief – praktijkvoorbeeld uit *Wat de boer niet zegt*.

Boerenzoon Marcel wil boer worden. Na de has komt hij thuis werken. In het begin gaat het redelijk. Vader Bert is blij met de vaste hulp. Maar Marcel voelt zich na enige tijd niet op zijn gemak en beklagt zich steeds vaker bij moeder Moniek: "Pa is zo kortaf. Ik kan het nooit goed doen. Kun jij niet met hem praten?"

Ook vader Bert ervaart af en toe problemen in de samenwerking, maar laat zich er zelden over uit. Moniek ziet het, maar op vragen of er iets is, krijgt ze meestal weinig reactie. Deze situatie duurt nu anderhalf jaar. Pogingen om in gesprek te gaan lopen steeds op niets uit, omdat er werk te doen is, de telefoon

gaat, iemand weg moet of omdat de andere kinderen uit school komen.

De oudste dochter zegt dat ze er iemand bij moeten halen. Marcel vindt dat ook, maar Bert barst in woede uit: "Waar bemoeit ze zich mee, wij kunnen onszelf wel redden!"

Als Moniek er 's avonds tijdens een stalcontrole op terugkomt en vraagt waarom Bert zo afwijzend en hard is voor Marcel, zegt Bert dat Marcel nog veel moet leren en niet moet denken alles al te weten. Hij moet onderaan de ladder beginnen. Dat maakt hem sterker, als boer zal hij dat nodig hebben. Hij vindt ook dat Moniek hun zoon te veel de hand boven het hoofd houdt en daarmee moet ophouden: "Je maakt een doetje van hem."

Moniek probeert de

sfeer een positieve draai te geven. Ze koopt het lievelingseten van de mannen en gaat zelfs achter weer helpen, dan hoeven Bert en Marcel minder direct met elkaar te werken.

Op een avond vliegen toch de verwijten over tafel. Tussen vader en zoon, maar ook naar Moniek. Bert verwijt haar dat hij hun zoon te veel in bescherming neemt, de zoon verwijt haar dat ze onder de plak zit bij vader.

Tijdig praten

Bovenstaande is een fictief geval, maar het zal herkenbaar zijn voor velen. Over dit soort conflicten, door gebrekkige communicatie, geeft het boek achtergronden en adviezen. Tijdig praten voorkomt veel ellende.

tegenargumenten of het innemen van standpunten.

Behalve goed luisteren is het ook nodig waardering te kunnen uitspreken. Boeren staan bekend als nuchtere types die 'goed' als gewoon ervaren, en wat gewoon is hoeft niet benoemd te worden. Daardoor komt vanzelf de nadruk te liggen op alles wat niet goed gaat. Dit doorbreken kan verrassende effecten hebben en soms een vastgelopen proces ineens vlot trekken. Het boek is doorspekt met zulke *eyeopeners*. Hulpverleners, accountants en vertegenwoordigers hebben er wat aan, maar ook boerenfamilies zelf; zowel degenen die tot over de oren in een conflict zitten als degenen bij wie alles koek en ei is. Een goede onderlinge relatie is als een prachtige machine: die behoeft onderhoud.

Margreet Welink